

ULBS

Universitatea "Lucian Blaga" din Sibiu

Școala doctorală interdisciplinară
Domeniul de doctorat : Teologie

REZUMAT LA TEZĂ DE DOCTORAT
Istoria Creștinismului în Canada

doctorand:

ALEXIE VEGHEȘ

Conducător Doctorat:

Pr. Prof.univ.dr. NICOLAE CHIFĂR

CUPRINS

INTRODUCERE

STADIUL CERCETĂRII

1. ÎNCEPUTURILE CREȘTINISMULUI PE PĂMÂNT CANADIAN

1.1. Primii misionari

1.2. Perioada de tranziție 1659-1700

1.2.1 Declinul bisericii misionare

1.2.2. Cucerirea engleza și urmările ei

1.2.3 Religia populară și diversitatea culturală

1.2.4. Relația cu autoritățile civile

1.2.5. Provocările anglicismului și liberalismului

1.2.6. Consolidarea clericală

1.2.7. Protestantismul și revoluția

1.3. Schimbările Religioase (1840-1920)

1.3.1. Protestantismul militant

1.3.2. Catolicismul, Biserica care a triumfat în Canada-franceză

1.3.3. Pietatea populată

1.3.4. Sprijin instituțional pentru evlavie populară

1.3.5. Comunitățile religioase: misiuni și educație

1.3.6. Etnie și conflict

1.3.7. Biserica și societatea franco-canadiana

1.4. O perioadă de tranziție (1920—1960)

1.4.1. Continuitate: Pietate, creștere instituțională, conflict etnic

1.4.2. Ascensiunea statului intervenționist

1.5. Concluzie

2. COLONIILE DE LIMBĂ ENGLEZĂ

2.1. Originile

2.2. Tendințe în viața religioasă

2.3. Creștere și Expansiune (1815-1840)

2.3.1. Reînnoire Religioasă și Dezvoltare Instituțională

2.3.2. Maturitatea și Reorientarea

2.3.3. Consens, conflict și compromis

2.4. Canada vorbitoare de engleză 1854-1914

2.4.1. Denominațiile și sfera publică

2.4.2. Pietate, activism laic și identitate

2.4.3. Conflict protestant-catolic

2.4.4. Noi mișcări și confesiuni religioase

2.4.5. Reforma socială și Evanghelia socială

2.4.6. Primul Război Mondial și consecințele sale

2.4.7. Cooperarea interdenominațională și unirea biserici

2.4.8. Curente religioase

2.5. De la Al Doilea Război Mondial până la „Boom-ul” postbelic

2.6. Concluzie

3. PERSONALITĂȚI BISERICEȘTI ÎN CANADA, TRATARE INTERCONFESIONALĂ

3.1. Sfântul François de Montmorency-Laval

3.2. Lazăr Puhalo

3.3. Gregory Baum

3.4. Lucian Turcescu

3.5. Douglas John Hall

3.6. James Innell Packer

3.7. Clark Pinnock

3.8. James Eustace Purdie

4.9. William Robinson Clark

4.10. John Stinka

4.11. Bernard Lonergan

4. CREȘTINISMUL ÎN CANADA ASTĂZI

4.1. Principalele confesiuni Creștine

4.1.1. Creștinismul romano-catolic din Canada

4.1.2. Creștinismul ortodox răsăritean în Canada

4.1.3. Creștinismul ortodox oriental

4.1.4. Protestantismul

4.1.5. Biserica Unită a Canadei

4.1.6. Biserica Anglicană din Canada

4.1.7. Bapțiștii din Canada

4.2. Secularizare

4.3. Schimbarea conturilor

4.4. Schimbarea compoziției religioase a Canadei

4.4.1. Creșterea persoanelor neafiliate religios din Canada

4.4.2. Scăderea prezenței canadienilor la serviciile religioase

CONCLUZII

BIBLIOGRAFIE

CURRICULUM VITAE

Cuvinte-cheie : Canada, creștinism, secularizare, misionari, primele națiuni, curente religioase, interconfesionalitate.

Teza de doctorat are 353 de pagini și cuprinde patru capitole mari: În primul capitol am tratat despre Începuturile Creștinismului pe pământ Canadian al Coloniilor de limbă franceză. Aici am expus începuturile creștinismului din perioada 1659 până în anul 1700, aprofundând despre declinul bisericii misionare, cucerirea engleză și urmările ei, religia populară și diversitatea culturală, relația cu autoritățile civile, provocările anglicismului și liberalismului, consolidarea clericală, protestantismul și revoluția. Am continuat cu perioada 1840 până în 1820 unde am vorbit despre cele mai importante schimbări religioase care au avut loc. Un important moment a fost și perioada 1920 până în 1960 unde a avut loc ascensiunea statului intervenționist.

În al doilea capitol am tratat despre coloniile de limbă engleză, unde am expus originile acestora, tendințe în viața religioasă, creșterea și expansiunea dintre anii 1815 și 1840 urmat de perioada 1854-1914 când au avut loc noi mișcări și confesiuni religioase dar și primul război mondial și consecințele acestuia, curente religioase, cooperarea inter-denominațională și unirea Bisericii.

În cea de-a treia parte a tezei de doctorat am evidențiat câteva din cele mai importante personalități bisericesti din Canada, tratate într-un mod interconfesional. Personalități precum Sf. Francois de Montmorency- Laval, Lazăr Puhalo, Gregory Baum, Clark Pinnock, Douglas

John Hall, John Stinca, precum și alții care și-au pus adânc amprenta în istoria creștinismului Canadian.

În cel din urmă capitol am făcut o sinteză de actualizare a principalelor confesiuni creștine din Canada, Biserica catolică, Creștinismul ortodox răsăritean, creștinismul ortodox oriental, protestantismul, Biserica unită a Canadei, Biserica Anglicană și Baptiștii din Canada, punând accentul și pe secularizare și schimbarea compoziției religioase a Canadei.

Scopul acestei lucrări este de a spune „povestea interioară” a creștinismului din Canada într-un mod care să completeze „povestea exterioară” rezumată în lucrările lui H.H. Walsh, John Moir și John Webster Grant. Am acordat o atenție sporită religiei populare și relației dintre religie și realitățile sociale, cum ar fi sexul, etnia și clasa.

Modelele de practică religioasă în rândul populației generale și dimensiunile sociale ale experienței religioase au apărut pentru a-și lua locul alături de subiecte tradiționale precum istoria misiunilor, relațiile dintre biserică și stat și dezvoltarea instituțiilor ecleziastice. S-au adus contribuții valoroase la interpretarea mișcărilor sociale, precum cruciadele de temperanță, care aveau rădăcini adânci în religie. Pietatea populară, inclusiv rolul asociațiilor voluntare în viața religioasă, a fost un obiectiv major al cercetării.

De asemenea, am făcut eforturi pentru a evalua gradul de conformitate (sau neconformitate) laic cu standardele clericale de respectare în diferite etape ale istoriei Canadei. Modelele de afiliere religioasă și rolul religiei în viața comunității au fost incluse ca o temă proeminentă în istoriile urbane majore. Biografiile și-au păstrat un loc proeminent, dar din ce în ce mai mult au îmbrățișat rolul religiei în viața privată și de familie, precum și în viața publică a subiecților lor.

O mare parte de lucrări importante au apărut asupra mișcărilor religioase largi, cum ar fi tradiția revivalistă din Canada, cu rezultatul că acum avem o înțelegere mai deplină și mai nuanțată a unor astfel de subiecte. Locul femeilor în viața bisericii și locul religiei în viața femeilor a apărut ca un subiect major de anchetă. Studiul religiei a fost, de asemenea, legat de cultura materială, deoarece am ajuns să apreciem că arhitectura bisericii și alte forme de exprimare simbolică oferă atât o fereastră asupra vieții spirituale interioare a credincioșilor, cât și o mărturie a locului creștinismului în peisajul cultural al Canadei.

Creștinismul în rândul Primelor Națiuni a fost un alt domeniu de preocupare majoră, dar, spre deosebire de alte lucrările anterioare, studiile recente au încercat să vadă această poveste din perspectiva convertirilor nativi, precum și a misionarilor albi. În același timp, rezistența Primelor Națiuni la prozelitism și asimilare a început să primească atenția serioasă pe care o merită.

Prin urmare, lucrarea de față este o încercare de a umple un gol major, oferind o istorie actualizată și cuprinzătoare, într-o singură lucrare, a creștinismului din Canada, suficient de concisă, dar și suficient de amplă pentru a fi de interes pentru cititori generali. Lucrarea a fost planificată de la început să fie o istorie integrată, care urmărește dezvoltarea instituțională a principalelor biserici din Canada, fiecare secțiune se concentrează pe cinci subiecte majore: practica și perspectiva religioasă laică; relațiile dintre biserică și stat; misionari și potențiali convertiți; relații interconfesionale; și impactul creștinismului asupra societății și culturii canadiene. Am căutat să asigur unitate și consecvență prin accentul pe aceste teme comune.

Lucrarea este împărțită mai degrabă pe linii lingvistice decât regionale sau confesionale. Deși încearcă să țină cont de diversitatea regională și confesională, ea caută în mod deliberat un nivel înalt de generalizare prin accentuarea experienței comune a bisericilor. Dintr-un punct de vedere actual, elementele consensului religios și punctele istorice de convergență ies în evidență chiar mai clar decât în urmă cu două decenii; căci chiar și în mijlocul rivalității și conflictelor, bisericile au fost mai de acord între ele decât ar putea fi de acord oricare dintre ele cu presupunerile din ce în ce mai seculare ale culturii canadiene contemporane.

În periodizarea materialului, am prioritizat evenimentele care au avut o influență directă și substanțială asupra vieții religioase. Uneori, ca și în cazul cuceririi Canadei de către britanici, cele două converg, dar în cele mai multe cazuri nu. De exemplu, am identificat înflorirea renașterii ultramontane în Canada franceză (în jurul anului 1840) și desființarea definitivă a Bisericii Angliei în Canada engleză (1854) ca momente de cotitură mai fundamentale pentru biserici decât Confederația (1867). Din punct de vedere cronologic, am urmărit povestea în detaliu din epoca explorării europene de la sfârșitul secolului al XV-lea până în perioada din jurul anilor 1960, când declinul participării la religia organizată a devenit inconfundabil. Pentru anii din 1960 până în prezent, în care apropierea de evenimente îngreunează analiza istorică precisă, ultimul capitol oferă o reflecție mai scurtă, mai impresionistă, asupra dezvoltărilor majore.

Canada, ca națiune, devine din ce în ce mai diversă din punct de vedere religios, în special în centrele urbane mari, cum ar fi Toronto, Vancouver și Montreal, unde se adună grupuri minoritare și noi imigranți care reprezintă creșterea în majoritatea grupurilor religioase. Două tendințe semnificative devin clare atunci când peisajul religios actual este examinat îndeaproape. Una este pierderea canadienilor „secularizați” ca participanți activi și regulați în bisericile și denominațiunile în care au crescut, care erau în mare parte creștine, în timp ce aceste biserici rămân o parte din identitatea culturală a canadienilor. Celălalt este prezența tot mai mare a imigrației diverse din punct de vedere etnic în structura religioasă a țării.

Ar fi temerar să prezicem viitorul creștinismului organizat din Canada. Tendința de scădere a numărului de membri și a participării la biserică a continuat într-un ritm accelerat și acum pare să afecteze chiar și confesiunile protestante conservatoare. Dar influența bisericilor a fluctuat în trecut și poate crește și scădea din nou. O schimbare fundamentală, totuși, pare a fi irevocabilă: conceptul de creștinătate adică al unei societăți în care creștinismul și cultura sunt în mod esențial integrate a dispărut pentru totdeauna în Canada. Realitatea definitorie a societății canadiene contemporane este pluralismul, care include nu numai diversitatea culturală, rasială și religioasă, ci și recunoașterea toleranței față de diferite credințe și obiceiuri ca valoare socială de bază. Oricare ar fi averea bisericilor creștine, ele trebuie să trăiască într-un cadru care exclude tipul de autoritate culturală de care s-au bucurat cândva.